

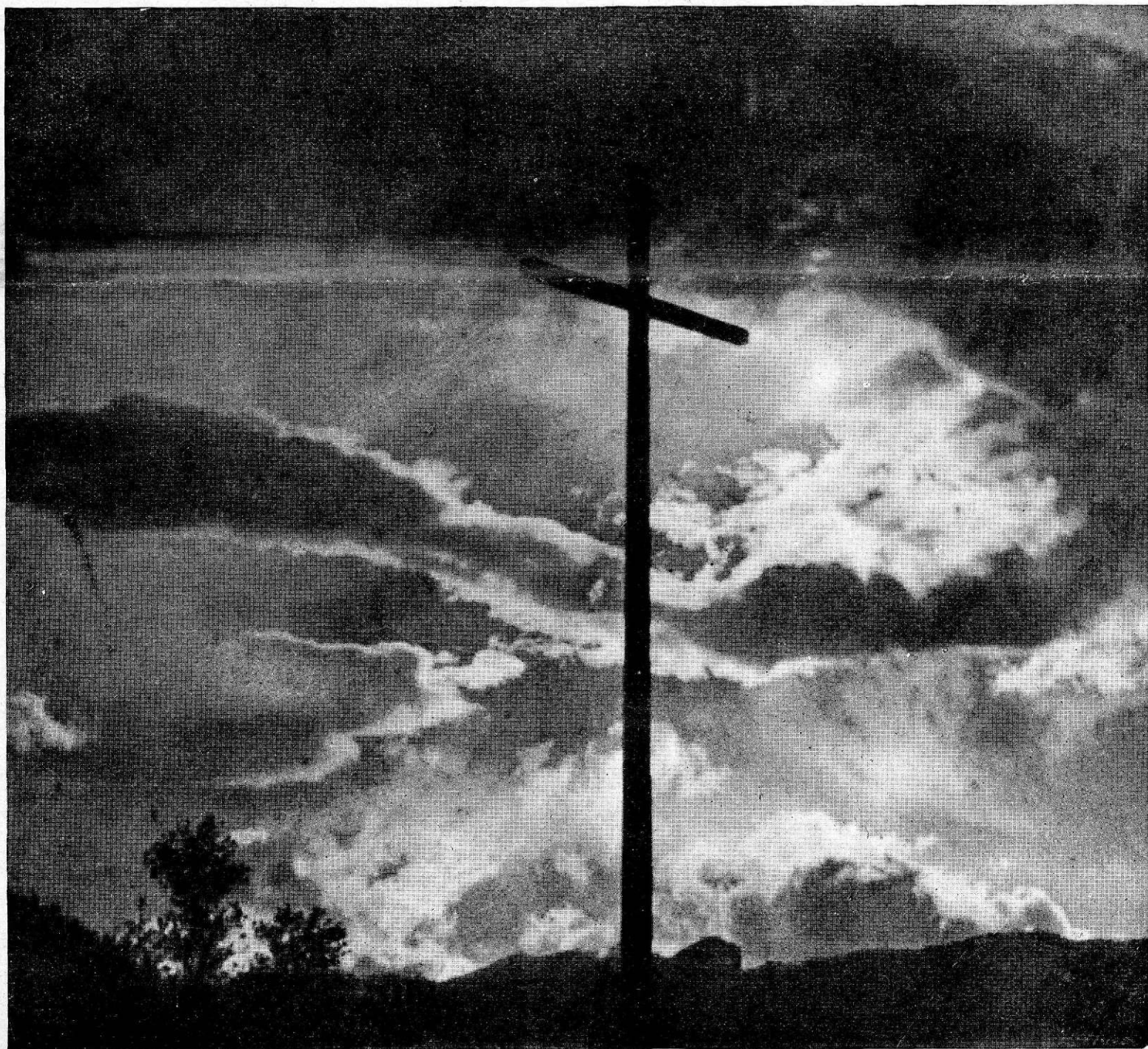
TOVARNIKI VESTNIK

1. JANUARJA 1940

KRANJSKA INDUSTRIJSKA
DRUŽBA - JESENICE-FUŽINE

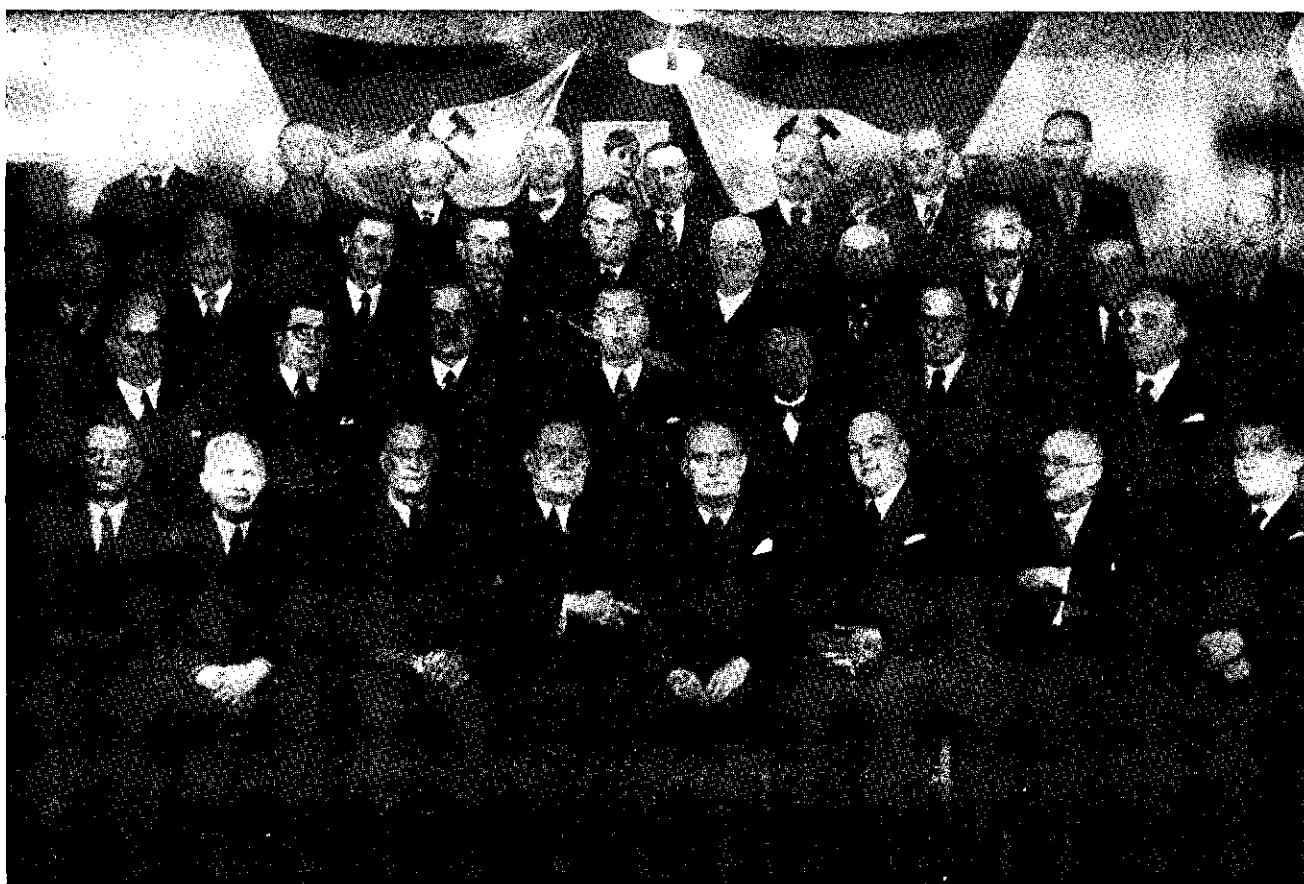
LETNIK 4 · ŠTEV. 1

Vaščila v novem letu!

Iz fotoarhiva Smolej

Ljudje, dajte no mir že enkrat in prenehajte s sovraštvom, z vojnami, s pobijanjem in zaničevanjem, s hujskanjem in zmerjanjem med seboj — na zemlji

Jubilanti letnika 1940 z obratovodji in prokuristi. V sredi uprav. svetnik KID in ravnatelj g. J. Pfeifer; levo: gen. ravnatelj g. C. Noot, desno tehnični ravnatelj g. dr. ing. Herman Klinar

PRAZNIK DELOVNEGA JUBILEJA

kot ga ne praznuje nobena druga delavnost v državi

Pred tremi leti, ko je pričelo vodstvo KID odkrivati veliko zgodovino železarskega dela po Gorenjskem, smo začeli šteti v naših delavnicah najstarejše priče železarskega dela. Bilo jih je kar 80, ki so delovali pri industriji nad 40, da celo 58 let nepretrgoma. 80 takih, ki so nepretrgoma sodelovali pri industriji, katera nosi ponosni naslov te ž k a industrija, ne more naštetih nobena delavnost, pa če se še tako glasno imenuje l a h k a.

Vodstvo KID je sklenilo praznovati ta visoki delovni jubilej svojih veteranov v posebnem prazniku ob zaključku vsakega leta. K prvi družini jubilaritov so se pridružili drugi in sedaj tretji, tako da je praznovalo 40 letnico svojega dela pri KID v zadnjih 3 letih že 118 sodelavcev.

Ni bilo odlikovanj, ni bilo redov, ni bilo šare, četudi lahko rečemo, da je javnost z globokim spoštovanjem sprejela vest o praznovanju vse časti vrednega dela. Praznovali smo v okviru naše delovne družine. Jubilarantom dela, o katerih ne poroča nihče nikjer, četudi so delovali prav tako vestno in pridno dolgo dobo življenja pri eni najvažnejših panog gospodarstva, nihče ne čestita, kakor ne kmetom in delavcem po naši deželi, zato je v svojem okviru otvorila nov praznik železarska industrija. Dan je primer, ki naj bi našel poševnezanje povsod.

Leta 1899, so prišli na svojo prvo delovno izmeno sledeči sodelavci: martinar Hafner Janez, sodelavci iz valjarne na Javorniku, Bizjak Janez, Tavčar Jože, Župančič Franc, Habe Janez, Ropret Janez, Noč Jože in Kupljenik Janez; sodelavci

iz žičarne Karu Franc, Košnjak Jože, Zupanc Janez, Brun Stefan, Repinc Jože, Pogačar Franc in Knez Jernej, dalje sodelavci iz ekonomata Jamar Lenart in Ravnik Franc ter iz elek. oddelka Žark Franc — med njimi že nekaj med letom upokojenih. Ti slavljenici so se dne 16. decembra zbrali v okrašeni dvorani gostinske obrti Mulej na Javorniku. Med jubilate so prišli vsi njihovi obratovodje, da kakor tolikokrat pri delu, tudi sedaj v skupnosti praznujejo ta spominski dan. Takoj po 8. uri je prišel med jubilate upravni svetnik KID in ravnatelj gospod J. Pfeifer. Z njim so prišli generalni ravnatelj gosp. C. Noot, tehniški ravnatelj dr. ing. H. Klinar, generalni tajnik KID gosp. dr. Obersnel, dalje prokuristi, kontrolor gosp. J. Zwetko, glavni knjigovodja KID gosp. E. Klein, šef insp. dela gosp. ing. Petrovčič, zastopniki uradniških sodelavcev gosp. A. Bernhard, novinar g. M. Sušnik.

Sledila je lepa slavnost razdelitve zahvalnih listin in nagrad. V imenu ravnateljstva je spregovoril prokurist g. ing. Petrovčič:

PRIJATELJI JUBILANTI!

Izražamo čast delu vaših žuljavih rok, čast onemu delu, ki je polnih 40 let vztrajno po naših obratih oblikovalo jeklo, — delu, ki je v 40 letih preobrazilo naše obratovalnice in s tem sejalo zdravo seme v brazde našega bližnjega in daljnega okolja, delu, ki je ustvarjalo vrednote, sebi in svojcem, naši delovni skupnosti, narodu in mladi državi.

Na tem delu ste vi, današnji jublanti, sodelovali v dobrih in slabih dobah, v časih procvita in v časih temne zaskrbljenosti.

Kot mladeniči ste ob prelomu stoletja pričeli delo ob deloma že prenovljenih obratovalnicah martinarne na Savi in valjarnah na Javorniku, vprav v onem času, ko je gospodarska nujnost zahtevala pogasitev plavža na stari Savi in ko se je težišče naše delavnosti jelo preseljevati k morju.

Tradicionalna sposobnost našega kovinarja je pa znala tukajšnjemu kraju ohraniti sloves predelovalnih zmožnosti.

Vaš spomin obuja slike izgradnje tlačne pogonske naprave na Javorniku v letu 1899., vam kaže polaganje temeljev grobe proge na Javorniku l. 1900., postavitev apnenic na Stari Savi leta 1904.

Bridki občutki se obnavljajo, ko zre oko v spominu pogasitev plavža na Javorniku, istotako leta 1904., gledate pa nadalje početke postavljanja nove žebeljarne in povezavo Save in Javornika z novo električno železnico leta 1906., vzpostavitev obratovanja centrale v Vintgarju leta 1907., graditev nove galvanične pocinkovalnice na Savi leta 1910., podaljšanje fine proge na Javorniku in tako dalje in tako dalje — naenkrat pa sledi v kroniki usode polno leto 1914., in zgodovinar je napisal kratke pa težke besede: »V juliju tega leta je izbruhnila svetovna vojna med temi in onimi...« — spomin nam zopet niza dogodke tistih temnih let; ob nečloveškem uničevanju in rušenju je delo v naših obratih tkalo niti izpred vojne

v povojno dobo, — ustanovljena je bila tvornica na Dobravi.

Vojna je končana, načrtane so nove meje in postavljena nova vprašanja gospodarstvenikom in nove skrbi delavnim rokam. Nov čas zahteva novih naporov, nov čas je neizprosno proglasil predvojne naprave za zastarele in že izgleda, da je tukajšnja industrija zapisana hiranju in propasti. Vendar z 1. 1928. nastopijo novi lastniki, ki s krepkim zamahom zajamejo tukajšnjo delavnost, ki z brezprimernimi materialnimi žrtvami sprostene nesluteni nadaljnji razvoj: razširjajo se obratovalnice na Javorniku, uvajajo se tam in v novozgrajeni cevarni nove izdelovalne panoge. Iz opuščenih obratov na Dobravi vstaja nova opekarna in nove, moderne hale kotlarn, presnavlja se stara martinarna in kot krona novemu obrazu, kot najsvetlejši čar iz stare tradicije zagori novi plavž.

Novi izdelki, nove kvalitete romajo v tržni svet, produkcija se podvoji, kakovost naših jekel zadobi zopet evropski sloves, in to vprav v času, ko smo državni skupnosti najbolj potrebni, ko moramo s ponosom reči, da domovina računa z nujnostjo na nas, ter pričakuje in zahteva zaščito iz naše strokovne usposobljenosti.

Spremno z nanizanim bežnim notranjim razvojem gre vpliv pridnih rok na razvoj našega okolja, naših kulturnih in socialnih prilik.

Nova povojna socialna zakonodaja nam je dala temeljne osnove topoglednega udejstvovanja, vendar naši ljudje se niso zadovoljili le s pisano črko zakona, temveč so iz lastne marljivosti in iznajdljivosti razvili n. pr. našo Bratovsko skladnico z dodatnimi avtonomnimi fondi v zavidljivo ustanovo, ki bo, upajmo, po dokončani začetki akciji zgradbe nove bolnice kronana s hvaležnostjo vsega naselja.

V daljni in bližnji okolici so zrasli iz tal lični delavski domovi, razširile so se regulacijske in naselitvene osnove Jesenic in Javornika.

Vi ste žive priče preusmeritve načina življenja, ko je mladina zapustila zatohle beznice in se izživlja v plemenitem športnem in kulturnem tekmovanju.

Na delu, ki je rodilo te neštete sado-ve, ste vi, kakor rečeno, sodelovali, bodisi posredno ali neposredno in s ponosom lahko izrekate besede: »Sejali smo zdravo seme, daj Bog, da bo to usojeno nadalje i nam i našim otrokom in potomcem!«

Dajmo ob tej priliki in učimo se zlate- tega nauka, ki nam ga narekuje zgodovina vztrajnega dela: »Naše podjetje in naše delavstvo je v teku 40 let vašega dela preživljalo razgibana gospodarska valova- nja, vrstili so se s kruto doslednostjo sla- bi in dobri časi, vendar vsekdar je z vztraj- nim in nesebičnim delom sledil nov po- dvig, nov razvoj. Težkim časom je vedno sledila zmaga dela, zmaga dela nas vseh, zmaga vzajemnega sodelovanja delavcev, vodstva in lastnikov.«

Ta nauk, vas prosim, da izpričate vašim otrokom in otrokom vaših otrok in da s prepričevalno besedo v očigled va- še dolgoletne izkušnosti tolmačite vašim mlajšim tovarišem.

Pietetna čustva mi nalagajo, da iz leta v leto obnavljam in obujam spomin na one vaše tovariše, ki jim ni bilo dano do-

Jubilant g. Jamar Lenart

čakati te svečanosti in ki so predčasno legli v grob. V počastitev njihovega spo- mina vas vabim, da jim kličemo trikratni »Slava!«

Vam pa, prijatelji jubilentje, izrekam v imenu upravnega sveta in ravnateljstva Kranjske industrijske družbe za vaše štiri- desetletno požrtvovalno službovanje po- hvalo in priznanje, z željo, da bi še dolgo let uživali sadove vašega dela.

V vidni znak vam izročamo pohvalne in priznalne listine s častno diplomom.

Srečno!

V imenu jubilentov se je zahvalil za pozornost jubilant Lenart Jamar, ki je izvajal:

*Gospodje ravnatelj,
gospodje obratovodje,
dragi tovariši!*

Štirideset let je preteklo, odkar smo kot mladi, življenja željni fantje vstopili v službo Kranjske industrijske družbe. Dosti naših letnikov nas je bilo takrat. Življenje je bilo trdo, prestati smo morali dosti preizkušenj. Nekaj jih je vzela vojna, nekaj starost in iz- črpanost.

Z delom smo preživljali naše dru- žine in z delom smo si zaslužili poko- ja na jesen našega življenja.

Dokler bo živel ta rod, ki bo znal delo ceniti in bo vedel, da je delo tisto, ki nas druži, mu bo življenje lahko.

V imenu jubilentov se tem potom zahvaljujem ravnateljstvu Kranjske industrijske družbe za vse, kar nam je dobrega storilo, ter kličem vsem naš kovinarski

Srečno!

Sledilo je slikanje, nakar so se vsi udeležili večerje, prirejene jubilentom na čast. Obratovodje so posedli med svoje najstarejše sodelavce, ki so odpirali spo- mine iz tistih davnih dni velikih spre- memb pri jeseniškem železarstvu. Vsi ravnatelji so ostali med jubilanti dolgo v večer.

Na tem slavnostnem večeru je nago- voril zbrani zbor član uprave KID gosp. ravnatelj Pfeifer burno pozdravljen od vseh zbranih. Čestital je jubilentom in se jim zahvalil za vestno delo skozi vso dolgo dobo sodelovanja. Visoki jubilej, ki ga praznujejo, pomeni že v življenju pol človeške dobe, kaj šele v delu, ki so ga opravljali. Gospod ravnatelj je jubi- lantom sporočil pozdrave predsednika go- spoda Westena, ki se je sam mislil ude- ležiti te slavnosti, pa je moral poslovno odpotovati pred tem praznikom. Pošilja jim najlepši pozdrav in želi vsem najbolj prijetne dni zasluženega pokoja. Ravnatelj gosp. Pfeifer je napil slavlencem, želeč jim prisrčno kovinarski Srečno!

Nagovor gospoda ravnatelja je bil sprejet z iskrenim aplavzom in vzkliki predsedniku gospodu Westenu.

Sledil je lep večer v razgovoru in za- bavi. Lepo je bilo videti, ko se je naj- starejši jubilant 70 letnik zavrtel v lah- kem valčku z dekletom majskih let. Ka- kor včasih pred 50 leti... Na prireditvi je igral Markizettijev godbeni zbor kon- certne komade in pridal marsikatero za- bavno.

Govorili so še gen. tajnik KID gosp. dr. Obersnel in novinar, tudi jubilant svo- jega poklica, gospod M. Sušnik.

S ponosnega praznika je bila poslana predsedniku gosp. Westenu pozdravna brzojavka.

POT ŠPORTNIKOV KID PO DOMOVINI

Piše športnik sam

(Konec.)

Drugo jutro navsezgodaj smo se po- slovili od Kraljeva. Žal, tako hitro, kajti okolica hrani krasne kulturne spomeni- ke iz davne Srbije. Rahel jesenski dež je rosil ulice, po okoliških hribih pa je le- žal prvi sneg. Dež čez vso Srbijo, in ko smo prišli ob 12. uri v Beograd, smo pri- šli šele iz dežja pod kap. Tam so napra- vili športniki še par obiskov, zvečer pa dalje v Vinkovce in dalje v Borovo, kjer obratuje sredi banaške ravni tvornica B a t'a.

V BOROVI

To je pa Amerika! Prijazno vodstvo smo imeli v gosp. ing. Bogdanovu. Razkazal nam je postrojenje, kjer dela nad 4000 ljudi, in nas vodil v organizacijo njihovega sistema. Lega sama, arhitekton- ska zgradba tovarniških zgradb, mnogo svetlobe, asfaltirane ceste v naselju, ob- sežni parki, športni stadioni, velik dru- štveni dom — vse to napravi vtis in pre- vzame vsakega obiskovalca Borova.

Tu smo mi Jeseničani šele občutili, kaj pomeni »življenjski prostor« podje-

Most iz Beograda v
Pančevo čez Donavo

tja. Medtem ko moramo mi izkoristiti vsak meter prostora, je tam razgrnjena tvornica sistematično in novo po širni zemlji. Ob mislih na to našo borbo z zemljo, sem vprašal vodnika, do kam sežejo meje Batovih zemljišč. Pokazal mi je daleč na sever, kjer sem komaj opazil mejnik.

Priznati moram, da so nam mnoge stvari imponirale. Tako razdelba in pregled dela, propaganda proizvodov, ton skupnosti vseh sodelavcev in slično. Nasprotno pa so nas zopet odbijali napisi, pa je tudi to posebnost njihove skupnosti. Popisani so skoro vsi zidovi in plovtovi, tako da oči ne morejo kje počiti, ne da bi brale nasvete, zahvale in pretnje.

Ogledujemo posamezne obrate. Vse je preračunano na najmanjšo potrošnjo materiala in časa. Vsak stroj ima lastni pogon. Izkoriščene so zadnje pridobitve moderne tehnike. Vse dela po tempu strojev. Ko pogledam okrog, so med stroji večinoma mlada dekleta in fantje. Vse dela, in tu vidiš, da je čas zlato. Nenadoma pa obstanejo stroji in oglasijo se zvočniki po delavnicah. Poročila svetovnih dogodkov, športne vesti, obvestila ravnateljstva in tudi vedra glasba za odih. Po določenem odmoru začno stroji zopet svojo pesem. Vsak čas je preračunan, vsak trenutek izkoriščen. Pri ogledu Batovih delavnic dobiš pojem o minuti, o sekundi.

Bata ima v svojem sestavu tudi ustanove, ki jih mi na Jesenicah nimamo, zato pa smo jih z zanimanjem ogledovali. Najprej osnovna šola Bate, ki je res zavidanja vredna ustanova. Učilnice, hodniki, garderobe, kopalnice, ambulate, sobe za igranje, telovadnice itd., je pač simfonija sodobnosti in brez dvoma želja nas vseh. Take šole bi morale biti po vseh krajih naše domovine. Bata ima tudi svoj aerodrom in lastne športne aparate. Ceni vsako novo pridobitev, tako tudi aviatiko. Imajo 9 pilotov, med temi 2 ženski. Tu bi naši aero-klubovci gotovo prednjačili, ko bi imeli tak aerodrom in aparate. Jadrskih letal v Borovem ne poznajo. Ko smo se vračali z aerodroma, smo si ogledali še športni stadion s športnimi napravami in z ogromno tribuno. Na igrišču so pravkar trenirali pod vodstvom trenerja Demetza, bivšega nogometnega reprezentanta Madžarske. Tudi na tem polju so pri Bati mnogo bolj opremljeni.

Društveni dom je družabno središče vse Batove podjetnosti in kolonije. Tu se nahaja internat za dekleta in fante iz vseh krajev naše domovine. Internat razpolaga z lastno kuhinjo, kjer dobiš za 6 din popolno kosilo, za 5 din pa večerjo, za 1 din zajtrk, kruha pa lahko vzameš kolikor hočeš. Med njimi je mnogo Slovencev, ki so po izjavi vodstva internata pridni učenci in delavci. V pritličju društvenega doma se nahaja vzorno urejena restavracija s plesiščem in godbo. Dalje so tam vse mogoče drobnarije, Putnik, lekarna in velike prodajalne Bate, kino. Človek dobi vtis, da je Bata zelo dobro organizirano podjetje. Izplača se ogledati.

SLAVONSKI BROD

Prenočili smo v Vinkovcih, bogatem sremskem mestu z nekaj nad 15.000 prebivalci, naslednji dan pa smo se odpeljali dalje v Slavonski Brod — našo zadnjo postojanko pred povratkom domov. Tu smo si ogledali tvornico vagonov.

Športniki KID po položitvi venca
na grob Neznanelega junaka

Sprejel nas je šef prodajnega oddelka, naš ožji rojak gosp. Luin. V njegovem in ing. Moblovem spremstvu smo si ogledali posamezne oddelke. Tudi ta tvornica razpolaga z obsežnim zemljiščem in se lahko sistematično širi. Beremo o velikih naročilih železniške direkcije pri tej tvornici, zato smo pričakovali polno zaposlitev, pa je mnogokje dušil nesrečni delavniški mir. Mostovno oddelenje je zgradilo impozantna mostova čez Savo pri Zagrebu. Sedaj je brez naročil. Slično je bilo z vagonskim oddelenjem, kjer so bila v teku samo mala dela. Nasprotno pa je oddelek za lokomotive polno zaposlen. Videli smo obdelavo bakrenih kotlov, ki se obdelujejo z lesenimi kladvi. V ostalem je bila ta tvornica za naše kovinarje poznana stvar. Po ogledu nas je podjetje pogostilo v svoji kazini, kjer smo zaključili naše potovanje.

ZAHVALA KID

Vodstvo KID je bilo zopet prvo v državi, ki je podprlo športnike v njihovih ambicijah in jim omogočilo ogled domovine. V imenu vseh športnikov - nagajencev se zahvaljujemo za to lepo priliko potovanja. — Srečno!

★ ★ ★

4000 SODELAVCEV stoji na fronti jeseniške delavnosti

Naša delovna skupnost šteje 4200 sodelavcev. To je v vrsti sorodni podjetnosti svetovni industriji sicer zelo malo, a zato za nas nič manj važno. So železarske tvornice po bivšem Češkem, kjer dela nad 30.000 sodelavcev (Witkovice), so železarski kompleksi, kjer deluje nad 60.000 sodelavcev (Krupp), so veletvornice v predmestjih Pariza, kjer se zgrne na ših po 15.000 sodelavcev (torej 45.000). So delovne skupnosti, kjer dela nad 80.000 sodelavcev (Siemens). So tudi delovne skupnosti, ki so zrasle pred nami v 20 letih od 10 sodelavcev do 35.000 sodelavcev (Bat'a v Zlinu). Kaj reče k temu Amerika, kaj Anglija, je zopet novi svet.

Ta primer nas ne spravlja v malodušnost; le razsvetljuje nam pogled v svet glede delovnih možnosti. Mali smo v tej primeri, mali, toda naša armada delovnih ljudi je močna in odločna in sposobna dovolj, da ustvarja v danem obsegu prav tiste in še večje dobrine kot našeti trudi. V kolikor je število malo, v toliko morajo biti naša skupnost, naša enotnost in naše sodelovanje večje in popolnejše.

Ako bo v tej naši delovni družini vladal duh sožitja, sodelovanja, zaupanja, ljubezni do dela in ako v tej delovni skupnosti ne bo več prostora za kali sovražstva, potem bo ta skupnost močna kot jeklo za rast in prosper in za vse eventualnosti v bodočnosti.

Delavnosti brez sožitja so črvice in nezdrave in bodo slabe in še slabše ter se bodo zrušile pri najmanjšem udaru nepravil. Rasle in uspevale bodo le delovne skupnosti, v katerih živi zavest složnega dela in sodelovanja.

ŽAR JESENIŠKIH FUŽIN

simbol delovne sile za boljše gospodarsko, socialno in kulturno življenje ljudstva

Živimo in delamo v zelo lepi gorenjski zemlji, katero hodijo občudovat desetisoči izletnikov. Tako ob praznikih bi človek mislil, da se hoče vse preseliti v te krasne obronke Julijskih Alp in Karavank — preseliti se sem in večno tu bivati. Bolj in bolj prihaja človek do prepričanja, da je imel tisti šaljivi gorjanski župnik prav, ki je rekel, da je le tukaj mogel biti kraj, kjer je satan preizkušal Kristusa, kajti le in edino tukaj je razgled z gora tako lep, da bi mogel upati na uspeh zapeljevanja.

Da, lepa je ta naša zemlja, tako pravi narodna pesem, tako pravi izletnik, tako sosedje dveh mogočnih držav, ko jih pripeljejo vlaki na prvo obmejno postajo — Jesenice.

Pa kaj, ko je lepota kraja tako tesno povezana z mero socialnega in gospodarskega obstanka ljudstva, ki biva tod. Lepo more biti le tedaj, če je človekova duševnost razpoložena tako, da lahko sprejema vase slikovitost pokrajine, da lahko razpase čustva okusa in estetike s polno opazujočo dušo. Ne, ne! Ne bi bilo dovolj, če bi našemu ljudstvu rekli: »na Gorenjskem je fletno... pa zbogom«.

Toda ta zemlja je bila obdarovana s slikovitostjo a ostala je revna. Ozke doline, klisure, čeri, prepadi in odori so njene grudi. Mnogo znoja popije ta zemlja, znoja kmetijskih delavcev, drvarjev, tesarjev, oglarjev, ki iščejo življenjskega obstanka na njej po dolinah, po jamah in rebrih. Da, gledal bi to zemljo že, gledal in pel in ljubil, a za kruh je trda. Toda naš človek je silno delaven. Tje gor pod skale obdela, znaša vrtove in pozna vsak košček grude. Mala dolina njiv in senožeti se mu zdi kot vrt. Ko bi tako znali ceniti tisti, pred katerimi leži ravnina mastne rodovitne zemlje, da se v njej pogrezajo!

Vkljub vsej pridnosti bi ta zemlja sama le skromno postlala svojim obdelovalcem in še to v malem malem številu. Trgovina in obrt bi bile razvite v tem kraju vsej revščini primerno.

Visoka Gorenjska bi bila sicer lepa zemlja, a življenje v njej drugačno, ako bi ne bilo industrije, ako bi ne bilo obrti. Taka je usoda velikega dela Slovenije. Ta del domovine je na industrijo navezan veliko bolj kot kateri koli drugi kraj, ki leži na bogati zemlji. Iz Slovenije itak romajo s trebuhom za kruhom po vsem svetu, ali naj romajo še v večjem številu?

Kdor to razume, ta razume pomen industrijske delavnosti po slovenski domovini.

Zato je že simbolično krasen pogled na žar jeseniških fužin, ki osvetljuje večere in noči. Iz doline seva do vrhov in oznanjuje, da živi tu zdrava podjetnost, ki oskrbuje delo, zaslužek in kruh za tisoče zaposlenih, za tisoče njihovih svojcev in po teh za tisoče, ki živijo tu zaposleni v kakršnih koli poklicih, ki bi jih sicer ta revni kraj ne mogel vzdrževati. 100.000.000 dinarjev pride v ta kraj letno samo na izplačanih zaslužkih sodelavcev

podjetja. To je denar malega človeka, tisti denar, ki pomeni blagostanje ljudstva in kraja. Ta denar ne ostane v žepih, nego dnevno cirkulira po okraju in dviga gospodarski obstanek gospodinjstev in gospodarstev. Ni človeka v okolici, ki bi rekel, da je od vsega tega neodvisen. Vse se dopolnjuje, vse se uravnava s tem tokom. Živi trgovina, živi obrt, se boljša državno gospodarstvo in krepi celota. Pomislimo samo, kdo bi v ta kraj dal sto milijonov dinarjev letnih investicij, ko bi tvornica ugasnila, ko je že marsikje že borba za milijon težka.

Pa ne samo gospodarski del, nego vse lepo in vzvišeno, vsa kultura in prosveta živita ob tem gospodarskem bitju. Družinska ognjišča, zavest dela, higienska luč, šole, desetine društev, prosvetne organizacije, bolnice, šole, cerkve, kulturne ustanove, športne organizacije — vse, vse

to tu najlepše uči in vzgaja in vodi ljudstvo h kulturnemu napredku. Tisoči ljudstva so lahko deležni teh prednosti in lepote, medtem, ko bi sicer vse to zamrlo ali životarilo vsaj za visok odstotek tistih, ki so danes tega deležni.

Vse to veliko gospodarsko in kulturno delo osvetljuje žar jeseniške delavnosti. Ker deluje ta podjetnost tu ob meji domovine, je ta žar še večjega pomena, kajti vsa ta gospodarska moč in kultura piše prvo legitimacijo ob meji dveh močnih sosednih držav, legitimacijo gospodarskega obstanka in kulturne moči jugoslovanske države.

Žar jeseniških fužin, bliskaj in sveti in živi trajno, da bo napredovalo gospodarsko, socialno in kulturno življenje ljudstva, ki biva na tem lepem kosu zemlje!

ZA SREČNO DELAVNOST V NOvem LETU

Lepa navada je, da si na pragu novega leta voščijo ljudje vso srečo. Taka iskrenost bi morala vladati med ljudmi vedno, taka jasnost in kultura. Toda mnogi se potem zopet povlečejo v svojo zakrknjenost in zato je na zemlji toliko nepotrebnih težav.

Kakor ljudje, tako živi svoje poslovno življenje tudi vsaka podjetnost. Lahko je srečna, lahko nesrečna. Poslanstva podjetnosti so za srečo ljudi zelo važna. Ob njih živijo tisoči družin, cela mesta in naselja. Obstanek podjetnosti vedri in oblači v življenjski zaskrbljenosti.

Za srečno in uspešno delavnost je treba poleg dobrega gospodarstva in znanja tudi iskrenosti prav tiste, ki jo čutimo, ko voščimo od človeka do človeka.

Imeli smo primere v naši ožji domovini, ko je sredi konjunkturalne propadla podjetnost in prizadela neposredno 300 družin, imeli smo primere v svetu, ko so podjetnosti zapirale in omejevale svoje obrate s tistimi vso grozo prikazujočimi razglasi po vhodih v tvornice. To so bile nesreče, nesreče po taki ali taki priliki.

Imeli pa smo tudi primere, kjer je bila podjetnost motena po neumnem in nepotrebnem. Francija je kar nekam norala v štrajkih, dokler ni opazila, kako resno, kako polno in kako disciplinirano delajo narodi ob njenih mejah. Spoznala je, da s štrajki ne gradi narodnega blagostanja, nego, da propada, zato danes tudi dela, pa še kako. Danes ne šteje več nobenih ur, nego dela, da se tresejo tla — ne v lastno škodo.

Pri nas v državi hvala Bogu nismo zapravljali preveč časa s štrajki. Naše ljudstvo še ni dovolj bogato, da bi si lahko privoščilo take kvare v življenju. Socialna zakonodaja prihaja pri nas do prepričanja, da mora le ona urejevati raz-

mere, zato je tu, ne pa pustiti, da se pretepajo po podjetjih.

Pred kratkim je bil skoro primer, da bi radi nekega takega pretepanja v podjetju lahko trpeli tisoči, ki na tem niso nič krivi. V Mariboru so radi pomanjkanja surovine vsled štrajka že zapirali obrate in pošiljali nedolžne ljudi na dopust. To je pretilo tudi drugim, toda zmagala je razsodnost pravočasno.

Lahko je kričati po tribunah, toda težje je prevzeti odgovornost za nedolžne družine. Če kdo nori, naj nori sam, ne pa na ramah najrevnejšega delavskega sloja v štrajku. Socialna zakonodaja mora prevzeti vso to skrb, da ne bo treba pretepavanja po delavnicah.

Srečno novo leto podjetjem in po njih vsemu ljudstvu, ki živi ob njih. Naj bi se v novem letu ne zaprla nobena vrata v delavnice, naj bi se odprla nova po vsej naši domovini.

★ ★ ★

KROPARJI

Kdo pa tisti so štokljači?
To so kroparski kovači,
to žebjarji so iz Krope,
hodijo ko v mlinu stopo:
cop — cop — cop,
lop — lop — lop!

Kdo pa tisti so trkljači?
To so kroparski kovači:
kladivo jim v roki pleše,
pesmi poje, iskre kreše:
plenk — plenk — plenk,
žvenk — žvenk — žvenk!

Oton Župančič

OKROG 900.000 DIN MED SODELAVCE

Po razpisu pomočnika finančnega ministra, razglašenim v »Službenih novinah« z dne 16. avg. 1933., br. 185/LVI/855, takse prosto.

Kolektivna pogodba

o enkratnem mezdnem prispevku delavstvu Kranjske industrijske družbe na Jesenicah in Javorniku

Kranjska industrijska družba ter strokovne organizacije delavstva, zaposlenega v družbenih obratih na Jesenicah in Javorniku, in sicer Jugoslovanska strokovna zveza, Narodna strokovna zveza in Zveza združenih delavcev, so sklenili danes na osnovi § 209. zakona o obratih sledečo kolektivno pogodbo:

§ 1.

Vse delavstvo, ki je bilo pri KID uslužbeno po staležu dne 31. avgusta 1939. prejme enkratni mezdni prispevek za kritje povišanih izdatkov pri nabavah izven Kašte KID, ki so nastali zaradi narasle draginje, i. t. v sledečih iznosih:

oženjeni delavci in vdovci	po din 300,—
samski delavci	„ „ 175,—
delavke	„ „ 125,—
mladostni delavci in vajenci	„ „ 75,—

§ 2.

Izplačilo meznega prispevka v smislu § 1. se izvrši do 31. decembra 1939.

§ 3.

Kolektivna pogodba se napiše v 5 enakih izvornikih, od katerih prejme po 1 izvod kraljevska banska uprava (Inspekcija dela), KID in vsaka uvodoma navedena strokovna organizacija.

Jesenice, dne 18. decembra 1939.

Za Kranjsko industrijsko družbo:

Dr. ing. Klinar Herman s. r.
Ing. Petrovčič Srečko s. r.

Za Jugoslovansko strokovno zvezo:

Novak Tomaž s. r. Smolej Tine s. r.

Za Narodno strokovno zvezo:

Zupan Tine s. r. Lajner Adolf s. r.

Za Zvezo združenih delavcev:

Smolej Albin s. r. Ažman Franc s. r.

500.000 DIN ZA POKOJNINSKI FOND IN STAROUPOKOJENCE

Po razpisu pomočnika finančnega ministra, razglašenem v »Službenih Novinah« z dne 16. avgusta 1933., br. 185/LVI/855. takse prosta

Kolektivna pogodba

o posebni dotaciji v korist posebnega pokojninskega sklada delavstva Kranjske industrijske družbe

Kranjska industrijska družba, katero zastopata gospoda ravnatelj dr. ing. Herman Klinar in prokurist dr. Maks Obersnel, ter strokovne organizacije delavstva, zaposlenega v obratih imenovane družbe na Jesenicah in na Javorniku, in sicer:

Jugoslovanska strokovna zveza, katero zastopata gospoda Novak Tomaž in Smolej Tine,

Narodno strokovna zveza, katero zastopata gospoda Zupan Tine in Lajner Adolf,

Savez metalskih radnika Jugoslavije, katerega zastopata gospoda Gerdej Anton in Wergl Albert,

ter Zveza združenih delavcev, katero zastopata gospoda Ažman Franc in Smolej Albin,

so sklenile danes na osnovi § 209. zakona o obratih sledečo kolektivno pogodbo:

§ 1.

(1) V smislu določb čl. 6., točke c), pravil posebnega pokojninskega sklada delavstva Kranjske industrijske družbe, domenjenih s kolektivno pogodbo z dne 12. oktobra 1937., se Kranjska industrijska družba napram svojim sopogodnicam zaveže izplačati Krajevni bratovski skladnici na Jesenicah v korist imenovanega posebnega pokojninskega sklada enkratno dotacijo v znesku 500.000 din.

(2) Izplačilo te dotacije je vezano na pogoj, da se znesek 500.000 din preodkaze skladu za podpiranje onih upokojujencev bratovske skladnice, ki dobivajo povsem nezadostne pokojnine in rente, ter da se ti upokojujenci z

ozirom na sedanjo draginjo podpro s primerno enkratno podporo.

(3) Ostali del dotacije je namenjen okrepitvi kritja za tekoče in bodoče obveznosti posebnega pokojninskega sklada delavstva Kranjske industrijske družbe.

§ 2.

Kranjska industrijska družba se zaveže sporočiti besedilo te kolektivne pogodbe Glavni bratovski skladnici v Ljubljani.

§ 3.

(1) Ta kolektivna pogodba je napisana v dveh enakih izvornikih.

(2) Kranjska industrijska družba bo izročila oba izvornika Krajevni bratovski skladnici na Jesenicah, strankam sopogodnicam pa po en prepis, potrjen z družbenim podpisom.

Jesenice, dne 21. decembra 1939.

Za Kranjsko industrijsko družbo:

Dr. ing. H. Klinar s. r.
Dr. M. Obersnel s. r.

Za Jugoslovansko strokovno zvezo:

Novak Tomaž s. r. Smolej Tine s. r.

Za Narodno strokovno zvezo:

Zupan Tine s. r. Lajner Adolf s. r.

Za Savez metalskih radnika Jugoslavije:
Gerdej Anton s. r. Wergl Albert s. r.

Za Zvezo združenih delavcev:

Ažman Franc s. r. Smolej Albin s. r.

NEHOTE SO POMAGALI DRAGINJI NA NOGE

Takoj, ko so se v Jugoslaviji začele podraževati gotove stvari, med temi tudi take, pri kateri podražitev ni opravičena, so tisti špekulanti začeli akcije v javnosti, da bi to podražitev lahko vzdržali. Znali so napeljati vodo na svoj mlin in dosegli so, da se javnost ni streznila ter vprašala, zakaj podražitev, nego so jo speljali v svoje vode, da je začela pomagati obstoju draginje z zahtevo po zvišanih plačah.

Res vse polno takih zahtev so lansirali v javnosti in mnoga podjetja so radi stvarne potrebe, ker špekulanti niso šli s cenami nazaj, morala povišati plače. Ta povišica ni šla v korist delavcem, nego v pomoč obstoju draginje. Ko so špekulanti dosegli neko zvišanje plač, so bili rešeni. Sedaj bodo lahko prodajali tako kot so namenili; dosegli so s pomočjo javnosti, da lahko vztrajajo na podražitvi.

Podjetja v Sloveniji, ki so plačevala manjše mezde, so zvišala plače, nekatera so dala draginjske zneske itd. Takoj pa se je videlo, da podjetja na jugu države niso zvišala plač. Torej akcija je bila namenjena le podjetjem v Sloveniji. Zakaj so špekulanti zbrali prav Slovenijo, ni jasno, verjetno pa zato, ker je industrija v teh krajih že itak bolj obremenjena in bo sedaj še težje prenašala tiste razlike.

Akcije v pomoč podražitvi življenjskih potrebščin v Sloveniji so prevzele tako zelo nesrečno vlogo. Potrebno bi bilo takrat, ko so špekulanti podražili, zahtevati takojšnjo črtanje draginje. Seveda pa nihče ni slutil, kako prefrigano je bilo to izpeljano od strani špekulantov, razni akcionaši so mislili sicer prav, pa so naselili pri svoji najboljši volji.

Danes imajo špekulanti izgovor, češ plače so se zvišale, sedaj smemo dražje prodajati. Podjetnost v Sloveniji je s tem prevzela novo breme in verjetno je, da se bo pojavilo še več primerov Strojnih tovarn in livarn, na jugu pa še več otvoritev novih podjetnosti.

ZAHVALA STAROUPOKOJENCEV

Naše uredništvo je sprejelo prošnjo, da objavi iskreno zahvalo staroupokojujencev, ki jim je v kolektivni pogodbi določeni znesek olepšal božične praznike. — Staroupokojujenci se ravnateljstvu KID najlepše zahvaljujejo za izkazano pomoč.

STARE FUŽINE

Hiša, kjer je bila nekoč kovačija

Lavtižar Jože, pilot lovec, Kranjska gora:

PILOTI - LOVCI

Preko zelenih poljan je brzela pomlad poletju nasproti. Otajal se je sneg na Prisanku in Razorju, samo tam v Skednjih se je še belil mrki ledenik, kateremu niti poletje ne more prodreti do dna. Lepi so bili tisti dnevi doma, med našimi ljudmi, med našimi fanti, še lepši večeri s svojo pesmijo in romantiko, ki pa je tudi pri nas samo še odsev nekdanjih dni.

V pilotsko šolo

Pa je prišla brzozavka: »Javi se takoj v lovski šoli v Zemunu.« S kaj mešanimi občutki sem jo sprejel: sedaj ob najlepših dnevih od doma, obenem pa me je vendar radovala, saj se v lovsko šolo kaj redko, oziroma izjemoma sprejemajo rezervisti.

Hitro je minula vožnja s svojimi zanimivostmi in nezanimivostmi, s pogumom sem izstopil v Zemunu. Na aerodromu me je že od daleč pozdravljala Kalčo, najboljši prijatelj iz pilotske šole; tudi on je imel srečo, da je bil sprejet. Z ostalimi učenci lovske šole pa sem se tudi takoj seznanil, postali smo že v početku najboljši prijatelji in nas je to družilo v lepih in težkih dnevih.

Takoj drugo jutro pa smo že kar resno začeli z letenjem pa tudi učenjem. Prvi začetni lovski tip je mali dvokrilec z dvema sedežema. Je zelo občutljiv v zraku, posebna pažnja pa je potrebna pri spuščanju. Precej ranih jutrov sem prejadral z njim, čutil, prav občutil sem, kako se mi počasi vrača ona strast za letenje, ki je pilotu že nekako prirojena. Vendar z užitkom nisem letal na tem aparatu, nista mi ugajali dve sedišči, ne mala brzina, pa sem nestrpno pričakoval dan, v katerem se mi bo izpolnila najdražja želja: letenje na pravem lovskem aparatu, enokrillniku, z enim samim sediščem.

Prvi polet

Pa je tudi to prišlo. Lep dan je bil takrat, z nekako radostjo sem vstajal in hitel na zborna mesto. Z radovedno nestrpnostjo sem pričakoval komandanta in njegovo povelje. Počasi je ta izgovarjal besede: »Letijo danes prvič na enokrillniku..., pripravite padobranci in pazite!« Neizmerno srečen, da sem tudi jaz med njimi, sem z vso hitrico izvlačil padobran iz torbe, z razburjenjem sem ga zapenjal na sebe in si nadel očala; sam ne vem kako sem zlezal v letalo, iz vseh teh misli me je zbudila trdna komandirjeva beseda: »Pazi na instrumente, dobro se veži in na plavo zastavo dekoliraj (vzleti).« Konec je bilo razburjenja, konec sanjarjenja: s treznim očesom sem premotril delovanje instrumentov, z mirno roko preizkusil pravilnost krmil in motorja, v srečo pa sem bil brezmejno srečen. Bela zastava me je zvala na startno me-

sto, s počasnim dodajanjem plina motorju sem v zmerni vožnji dospel do njega.

Plava zastava: z levo roko sem potisnil gasno ročico nazaj prav do kraja, z desno in z nogami pa sem uravnal krmila za vzlet (dekolajž). Nalakeh sunek, vedno večja in večja brzina pa v pravi liniji naprej, naprej. Skoraj ne občutiš, kdaj se letalo odlepi, brzi zemlja, minevajo v tej brzini poslopja in ceste, polja in ravnine, tebi pa ni mar za vse to: naprej v sinje višine ti je pot, vse zemeljsko ostaja za teboj, tako je majhno, da srce ne misli več na njegove dobrine. Človek bi letel tako v neskončnost, še dalj, mnogo dalj. Pa komaj si nekaj časa v zraku, že moraš misliti na povratek, saj je danes šele poskusni let na povsem nevajenem letalu. Vsako tvojo kretnjo, vsak zaokret opazujejo z zemlje in od njihove sodbe zavisí nadaljnje šolanje v lovski šoli. Prvi polet na lovskem letalu sem dobro napravil, preizkušnja je bila prestana. Od tega dne se je šele začelo pravo letenje: najprej samo šolski krogi nad letališčem in vaje v spuščanju. Z dneva v dan sem se tako vse bolj spopolnjeval in pred

Pripravljen za vzlet v višave

POGLED PO VSEMIRJU

(Dalje.)

Skoro vsa zemlja je razsvetljena, le mal temen krajec ima spodaj. To je znak, da je privlačnost Sonca delovala tako, da je Zemlja Sonce prehitela. Ta pošilja svoje žarke navpično na Zemljo na severni obratnik. Naj se Zemlja tudi dnevno vrti, na severu je trajno dan, na južnem tečaju pa trajna noč. Imamo poletje. Zemlja se premika še naprej proti levi in vedno bolj strmo navzgor. Ker ima zaradi privlačnosti Sonca pojemalno hitrost, vidimo Sonce in Zemljo čez tri mesece enako visoko. Proti Soncu obrnjena stran je svetla, druga polovica pa temna. Imamo jesensko enakonočje. Zemlja se še premika nadalje navzgor in vedno bolj na desno, dokler ne pride zopet nad Sonce, kakor smo jo gledali 21. decembra pred letom. Ako smo dobro zasledovali tir Zemlje za eno leto, vidimo, da je to ogromna elipsa, katere vodovravnost os meri 300.000.000 km, navpična pa 120.000.000 km. Videli smo pa, da ta elipsa ni zaključena vase, ampak razstoj

obeh istočasnih točk meri 2400 milijonov kilometrov. To ploščato, elipsasto ovijanje imajo vsi planeti ob Soncu ter vsi trabanti ob svojih planetih. Morda bi koga zanimalo še številke daljav ali velikosti planetov, a ker sem jih svoječasno že objavil, ter jih najdemo po raznih knjigah, jih tukaj ponovno ne omenjam.

Iz tega vidimo, da se v Osončju vse drugače dogaja, vzeto geometrično, kakor smo vajeni, ako gledamo Kopernikov sestav. Res da je oddaljenost teles računsko dognana, ali mi hočemo videti obliko premikanja. Kaj nam pomaga vlak, ki trajno stoji na Jesenicah, ako hočemo s tem vlakom v Ljubljano. Le premikanje vseh teles je pravilo, ki se ne da več premeniti, ki bo končno veljavno za splošnost, drugega sestava ni več.

Medtem ko smo v mislih ogledovali Osončje iz treh strani, kar je seveda veliko lažje kakor resničen polet na Luno, postanemo radovedni, kaj naj pomenijo vse svetle točke, ki jih imenujemo zvezde stalnice. To so le ona telesa, ki svetlobo izžarevajo, ter vidimo le njih svetlobo. Vse zvezde so tako oddaljene, da ni nobena vidna kot delo. Tudi ogromni dalj-

nogled na gori Palomar ne bo nobene stalnice kazal večje kakor vidimo Jupitera s prostim očesom. Le svetloba je silna. Nikdar pa ne bo mogoče zaslediti planetov ob stalnicah, ki jih zelo verjetno imajo, podobno kakor Sonce, ker nimajo lastne svetlobe. Vsa telesa, ki svetlobo drugih teles odbijajo, so za vse naše daljnogledne nevidna. Kaj je še v vse-miru, koliko teles, trajno nevidnih se premika in vrti po neskončni praznini, ker vemo le za ona, ki lastno svetlobo izžarevajo, a še ta je le do gotovih daljav vidna.

Ugotovili smo razliko med prejšnjimi sestavi Osončja, ki je v kratkem naslednja: Vsa telesa se premikajo v svojih sestavih naprej in se obenem vrte. Največje telo v sestavi se premika po sredini v skoro ravni črti, ki se ukrivi šele v tisočletjih. Manjša telesa se ovijajo ob tiru večjega telesa v elipčastih vijačnicah. Zaradi tega se tiri planetov dvigajo in nižajo. Zemlja je na tir Sonca pokončna, a tudi okrog 21. decembra in 21. junija na svoj tir pravokotna, torej je os Zemlje le pokončna.

(Dalje prih.)

začetkom prvih uvodov v zračne akrobacije sem zaupal samemu sebi in letalu.

6500 m

»Danes dvakrat na 6500 m!« se je glasilo povelje. Dobro sem zapel in zagtegnil toplo kožno obleko, tesno ovil debeli šal okoli vratu, roke pa so mi tičale v dvojnih rokavicah. Prav v sprednji del sedišča so mi pritrdili barograf z barogramom za kontrolo in oceno leta. »Lepo vreme boš imel Joža,« sta menila tovariša Karlo in Vojo. Pritrdil sem njima, smeje se zavijtel v sedišče, zapel vezi in na plavi znak dodal plin. V tišem tempu so zopet minevale poljane, vedno više in više mi je bila pot. Brnel je motor s svojo prelepo pesmijo, ki jo vsak letalec vzljubi, brnel v čiste višine naprej, naprej. Na 1000 — 3000 — 4000 metrov se je počasi vzdigoval svetli kazalec višinomera, prav počasi je lezel že na 6000 m in še naprej — 6500 m. Ha, cilj je dosežen, naloga na pol izvršena: sedaj uživaj, uživaj. Tam v globini odsevajo vode, kot srebrne niti preko temne, progaste tkanine. Pa mesta: male nerazločne pege, komaj, prav komaj še vidljive na skoraj črni plošči — ravnini. — Sam na taki višini, sam daleč od ljudi, sam z letalom, ki je del tebe, saj z njim doživljaš vse lepote in krasote. V valovitih sunkih in z bolečino požirajo pljuča ta čisti, nebeški zrak, človek se z njim opaja, samo še sanja — tako, oj tako bi želel biti do konca.

Pa mraz? Nisem ga čutil, preveč si zaverovan v vse to doživetje —, samo zdaj pa zdaj me je preko čela dirnilo in dozdevalo se mi je kot dotik ledene plošče. Hitro se je premikal urni kazalec, nisem mogel verjeti, da sem že pol ure v teh lepih višinah, vse je bilo tako kratko, lepo in nenaravno. Pa kaj: počasi in z nejevoljo sem odvezal motorju plin, nagnil letalo in se spuščal sedaj v ostrih špiralah, sedaj zopet v lahнем planiranju. Daleč dol so se začeli beliti hargarji, vedno večji in večji je bil njih obseg, še malo in že so se zopet dotaknila kolesa zemlje — počasi je opadala brzina, prav pred hangarjem sem se ustavil. Kratek raport, pregled barograma in prva naloga je bila izvršena.

Tisti dan sem se moral popoldne še enkrat povzpeti na 6500 m z istimi občutki in še lepšim doživetjem. Nebo se je po neizmerni opoldanski vročini počasi oblačilo. Že na 2000 m so me spremljali prvi oblaki, ki pa sem jih lahko prehitel in obšel, a tem so se pridruževali vedno večji in večji, kot morski val so pljuskali iz daljnih ogrskih ravnin in preden sem dosegel določeno višino, je bilo pod menoj pravo oblačno morje v vsej svoji razbesnelosti in razburkanosti. Priznam, da me je v srcu v hipu zaskrbelo, kako se bom prebil skozi te ogromne gmote, visoke tisoče metrov; v katerem kraju bom izpadel iz njih, ali bom našel aerodrom? Pa je skrb kot senca prešla, tam s severa se mi je bližala črna pika, prehajala počasi v oblike letala —, bil je tovariš Kalčo. Prav blizu mene je doletel, skoraj dotikala sva se s krili. Visoko se je povzpел iz sedišča, z roko je kot v objemu pokazal na temnomračne kope oblakov, v širok nasmeh se mu je raztegnilo lepo lice.

(Dalje.)

POGLED V KULTURNI SVET

V tej rubriki bomo prinašali besedi- la naših narodnih in drugih lepih pesmi.

Lepote iz vrta naše poezije bodo obnavljale in krepile naša domovinska čustva.

Simon Gregorčič:

Njega ni!

Rože je na vrtu plela
Pela pesemco glasno
Živo v lice zarudela
Ko je stopil on pred njo.

»Daj mi cvetko, dete zalo,
Da na prsi jo pripnem,
Za spomin cvetlico zalo,
Predno v tuje kraje spem...«

Kito cvetja mu je dala,
S cvetjem dala mu srcé
Sama v vrtu je ostala.
On po svetu šel od nje.

Rože je na vrtu plela
Pesmi pela je glasno
Kaj da vrta več ne dela,
Kaj ne poje več takó?

Deklica glavó povéša,
Vene obraz prej cvetoč,
Nekaj nje srcé pogreša.
Solz jej pôtok lije vroč.

Čez ograjo vrtno gleda,
Mnogo mimo vre ljudi,
Deva bleđa, deva gleda.
Njega od nikoder ni!

Eno devo le bom ljubil...

Eni vedno zvest ostal,
Druge nikdar ne bom snubil,
nikdar drugi srca dal.

Lepše ni v krogu zemlje,
Mila, ljuba je tako,
Da jo zlati zor objemlje,
Da smehljâ se ji nebo.

Čistost bela jo odéva
In zvestoba pas je njen.
Blago srčeece ogréva
Ji ljubezni svet plamen.

Njó le bom ves čas življenja
Ljubil iz srca globin:
Ljuba moja je — Slovénja
Jaz pa Slave zvest sem sin.

PRAKTIČNE ZANIMIVOSTI

Kaka toplota naj vlada v posameznih bivališčih

v stanovanjskih sobah	+ 18 do 20° C
v spalnici	+ 12 do 15° C
v bolniški sobi	+ 20 do 22° C
v kopalnicah	+ 20 do 22° C
v šolah in pisarnah	+ 20° C
v vežah	+ 10° C
v telovadnicah	+ 12 do 15° C
v delavnicah	+ 12 do 18° C

Toploto moramo meriti 1 in pol metra od tal. Če je povsod taka temperatura, ne vemo. Pri zunanem delu, na vlakih, na lokomotivah, v odprtih prostorih. Pa tudi občutek je različen. Grški konzul v Beogradu se namreč pozimi koplje v Donavi. Če je led, ga prebije, da se okoplje, potem pa gre svež po cesti skupaj s tistimi, ki se zavijejo v kožuhe in nosijo s seboj toplotere v žepih.

Pri kateri temperaturi se talijo kovine

aluminij	657° C
svinec	332° C
lito železo	1200° C
zlato	1064° C
baker	1084° C
medenina	900° C
nikel	1465° C
platina	1800° C
živo srebro	— 39° C
srebro	960° C
jeklo	1500° C
kositer	230° C
cink	420° C

Torej železo je le železo in ni čuda, da so vse drugo prej pridobivali in prej talili.

Normalna teža odraslega človeka.

Velikost:	Moški:	Ženske:
1,46 m		43,5 kg
1,48 "		45,5 "
1,50 "		46,25 "
1,52 "		47,5 "
1,54 "		49,5 "
1,56 "	55,25 kg	50,75 "
1,58 "	57,75 "	52,25 "
1,60 "	60,25 "	55,25 "
1,62 "	62,5 "	57,25 "
1,64 "	63,75 "	59,75 "
1,66 "	65 "	62,75 "
1,68 "	66 "	63,75 "
1,70 "	67 "	66,75 "
1,72 "	69,5 "	70,5 "
1,74 "	72 "	74,5 "
1,76 "	74,75 "	
1,78 "	76,75 "	
1,80 "	78,25 "	
1,82 "	80 "	
1,84 "	81,5 "	

No, tako vidimo, koliko bi morali laboratorijsko tehtati. Toda ta pregled je najbrže za države, kjer stremijo za vitko linijo, ker je od mnogih drugih še bolj znižan v teži. Tabela se bo spremenila še na niže, če bo dolgo vojna.

Denar iz aluminija bo v Nemčiji nadomestil denar, ki je bil do sedaj iz niklja. Nikelj je potreben za vojne svrhe, zato ga je škoda, da se bi mešal med ljudmi po nepotrebnem, ker ga lahko nadomešča lažja kovina aluminij.

Kadac pride tetka na obisk

Obiskala nas je tetka. Prvikrat je bila na Jesenicah in vpraševanj ni bilo ne konca ne kraja. Že, ko se je s kovčegi komaj prirnila skozi izhod, je zavihala svoj nos in zamrmrala: »Po delu diši.« »O da,« sem ji smeje odgovorila, »pri nas velja geslo, da najprej delo, potem zabava.« Pogledala me je nekoliko zviška, očitno ji tisto o delu ni bilo posebno všeč.

Ne vem sicer, če me je prav razumela, toda v tem času sva že prišli do ljudske šole, kjer si je ogledala spomenik. Ko me je vprašala, če se je na Jesenicah rodil kakšen velik in znamenit mož, sem ji na njeno veliko jezo odgovorila, da se pri nas rodijo samo otroci, in še ti navadno niso posebno znameniti.

Ko je hotela poklicati izvoščka, sem ji povedala, da nimava daleč do doma, in tako sva jo na njeno žalost mahnili peš. Toda kmalu se je oživela. Vse je hotela vedeti. Najprej, zakaj je po cesti izkopanih že toliko jarkov. Najbrže je mislila, da se že pripravljamo na obrambo pred zračnimi napadi. Povedala sem ji, da so to le navadne cestne kotanje, in da je teh dovolj po vseh gorenjskih cestah.

Prepričana sem bila, da me do doma ne bo vpraševala več, toda, ko se je obrnila proti Hrenovici, je že hotela vedeti, zakaj so tam tako veliki kupi premoga. Na moj odgovor, da je to le koks, mi je zabrusila: »Pri nas pravimo temu premog, ne vem, zakaj si morate pri vas na Jesenicah izmišljovati še posebna imena.« Globoko sem vzdihnila, kajti opazila sem, da naša ljuba tetka niti ne ve, da je na svetu tudi koks.

Tedaj je v tovarni zatulilo. Iz tovarne so se pričele sipati množice delavcev, ki sva se jim komaj sproti umikali. No, pa saj poznate naše fante. Vsak ji je povedal kakšen kompliment. Naša tetka je kar letela proti domu, in kljub jesenskemu hladu ji je kar teklo od lic. Misliti morate namreč na njenih 90 kil, in na naše navihane fante. Ko sva prišli domov, se je kar zgrudila na stol. Zdelo pa se mi je, da za opazke brhkih fantov ni bila posebno ravnodušna, kajti je takoj povedala mami, da so ji Jeseničani zelo všeč, »ker so tako hecni«.

Drugi dan sem jo spremljala, da si je ogledala še ostalo mesto in okolico. Šli sva proti gozdu, kjer se je v potu svojega obraza vsedla na štor sredi jase in z zaljubljenim pogledom stare samice vzdihnila: »Kaj vse bi znala povedati ta smreka, če bi znala govoriti.« Ko sem se tudi jaz ozrla po drevesu, kateremu je veljal tetin vzdih, sem se hudomušno nasmehnila: »Najbrže bi dejala, oprostite, jaz nisem smreka, ampak jelka.« Seveda, se je ljuba tetka grozno ujezila, in zamrmrala nekaj o tem, da hoče piščanec vedno več vedeti kot koklja.

Dvignila se je s svojega sedeža, in jaz sem se šele tedaj začudila, kako je mogel tako trhel štor držati moja tetko.

Šli sva še dalje v gozd, in ker je bilo ravno po dežju, sva videli mnogo gob. Tetka jih je z veseljem pričela nabirati, najbolj so ji bile všeč mušnice, ker so bile najbolj pisane. Jaz pa sem pobirala le jurčke. Z očitnim zadovoljstvom je gledala, kako sem jaz vse najlepše spregle-

VALJAVCI KID IZ LETA 1905.

Med sodelavci, ki so na sliki, so poznani: Kaltenekar, Malej, Bertoncelj, mojster Pavlica, Mencinger, Prosen, Prlm, Matija, Zvezda, Marko, Ravnik, Grilc, Grom, Hribar, Sušec Jurij, ki je odstopil sliko, Valentar ter Šest

da, da jih je lahko pobirala ona. Nisem ji hotela povedati, da ona nabira le strupene, prihranila sem si to veselje do doma, kjer jih je z nemalim ponosom hotela razkazovati.

Tedaj mi je vneto obljubila, da ne gre z menoj nikamor več.

Tako je tretji dan njenega bivanja pri nas ostala le doma. Ta dan nas je prišla obiskat tudi moja petletna nečakinja. Nekaj časa sta se le opazovali, kakor bi se hoteli že vnaprej prepričati, če spadata ena k drugi. No, kmalu je naša nečakinja sedela v naročju ljubljene tete, in se igrala z njenimi lasmi.

V trenutku, ko sem hotela oditi iz sobe, zaslišim glas naše male punčke: »Poglej, poglej, tetini lasje se pa lahko dajo stran.« In preden se je teta zavedla, ji je naša mala snela z glave lasuljo.

Upam, da ste prepričani, da je teta še isti dan odpotovala in se svečano pred vsemi zaobljubila, da na Jesenice ne pride nikdar več.

F. T-eva

NOVICE opomini iz sodobnega življenja

Božič v vojni — smo preživel tako kot smo ga napovedali. Vse polno lepote, milin in voščil. Zvonovi so kar naprej zvonili po vseh radio-oddajah. V Franciji, pri nas, v Italiji in Nemčiji. Značilno pa je nekaj. Vsi, ki so hoteli podati nekaj lepega in vzvišenega, so šli daleč nazaj. Ali res sodobnost nima nič takega da bi bilo lepo. »Slišite zvonove iz cerkve, ki je bila zgrajena leta 1800., slišite zvonove iz katedrale iz leta 1700., slišite pesem zvonov iz leta 1880., slišite glasove božične pesmi iz cerkve, ki je bila zgrajena pred 300 leti itd. itd.« Torej le predniki so nekaj lepega ustvarili. Kaj bi »slišali« danes, ko bi predniki tega ne napravili — morda: »slišite salvo topov, ki so bili vlti v tej in tej tvornici, kalibra tega in tega...«

Sicer je bil za praznike nekaj mir na vseh frontah, le Rusi so si prizadevali, da re-

šijo Finsko izpod finskega jarma. Reševanje drugih držav izpod jarmov je nekam počivalo. Nekaj več uspeha so imeli Japonci, ki rešujejo Kitajsko izpod kitajskega jarma.

GOSPODARSKE NOVICE

Kontrola cen dela zmešnjavo. Še vedno se preklamo, kako bi uredili kontrolo cen in zajezili neopravičen dvig cen. Eni tako, drugi tako, vsak drugače. Ali ne bi bilo najbolj pametno in koristno na sledeč način: 1. Dvig cen se prepove. 2. Za vsako povišanje cen je potrebna posebna vloga na oblast z utemeljitvijo, zakaj dvig, da se lahko falota odkrije. 3. Odvzem pravice trgovanja vsem, ki bi prekršili to uredbo in zaposlitev tistih pri javnih delih — vseeno, če imajo tudi kakke zveze protekcije. Tisti, ki pravi, da to ne gre, naj pogleda v sosedno državo, pa bo videl, kako proketo to gre, če se le resno vzame.

Trošarina na žganje, ki je bila pred leti ukinjena, se zopet obeta. Okrog 10 din za liter. Plačali bodo zopet potrošniki, toda morda bomo manj pili. Iz časopisov je razvidno, koliko preglavice je napravila obilna letina sliv in morje žganja. V vsakem kraju so se vneto »ljubili« in uničevali alkohol.

V dobi vojne — v zadnjih 4 mesecih je Amerika zakurila 53 novih visokih peči, ki so prej počivale. Proizvodnja surovega železa za prvih 11 mesecev leta 1939. znaša za okrog 70 % več kot leta 1938. Torej neke le koristi vojne vihre. Sedaj obratuje v Ameriki (USA) 191 visokih peči.

Nemci po naš molibden. V okolici Vranja imamo v Jugoslaviji bogato molibdenovo rudo. Molibdenova ruda je potrebna za izdelavo feromolibdena, ki se uporablja za izdelavo jekla. Molibden nadomestuje tudi nikelj pri izdelavi jekla. Jug. kurir poroča, da bodo dobili te naše terene Nemci v zakup. Bolje bi bilo, če bi se našli domačini in da bi potem raje z dobičkom prodajali Nemcem.

Belo pločevino, za katero damo letno do 30.000.000 dinarjev inozemstvu, nam bo sedaj dobavljala Francija, Nemčija je dobavo baje ukinila, ker material sama potrebuje. Tako poroča Jug. kurir.

Plin iz vode. V Italiji je dobilo noko novo podjetje dovoljenje, da postavi tvornico za pridobivanje plina iz vode. Pogonska sila tako pridobljenega plina bo enaka 1 in pol milijonom litrom bencina. Plin bo stal toliko, kolikor bo stalo pridobivanje.

Cene kovin so se zvišale za 40 %. Cene bakra, svinca in cinka so se zvišale na Angleškem (in zato seveda povsod) za 40 %. Kaj bo posledica tega zvišanja? Morda bo kak pameten človek pri kaki ustanovi zopet predlagal anketo, da naj podjetja zvišajo plače, da bodo tisti, ki so podražili te kovine, lahko vztrajali na tem povišanju in bo lahko zato dobil zlato uro.

OBVESTILA

Za športnike. Od 5. do 8. januarja bo predvajan na Jesenicah v kinu RADIO film, ki prikazuje pobratimstvo narodov na olimpiadi leta 1936. Film teče pod naslovi »Festival narodov« in »Festival lepote«. To bo kos poizkusa športnega sveta za zblizanje med narodi. Športniki, telovadci in ljubitelji plemenite borbe bodo gledali tiste veličastne dogodke plemenitih borb v lepem filmu. Škoda, da taki filmi niso bili izdelani za vse olimpiade. Videli boste nastop ženske in njen uspeh v isti vrsti z moškimi, kot dokaz, da šport ni samo za tiste, ki imajo volilno pravico.

RAZGLAS

Krajevni upravni odbor je na svoji seji z dne 15. decembra 1939. sklenil, da se gradbena in hipotečna posojila iz sredstev »Posebnega pokojninskega sklada delavstva KID« na prošnje, ki so bile vložene po objavi tega razglasa, do nadaljnjega ne bodo več dovoljevala.

Predsednik

krajevnega upravnega odbora:
Dr. M. Obersnel s. r.

Slovo. Od nas odhaja na novo službeno mesto v Borovo simpatični sodelavec diplom. komerc. Tullius Budau. Sodeloval je tudi v straneh našega lista in nam izročil še ob odhodu lep sestavek, ki bo priobčen med letom.

Vedno vedrega, prijaznega in za pomoč pripravljenega tovariša bo pogrešal marsikateri Jeseničan, ker ne bodo imeli več koga, da bi jim pisal angleška, francoska, italijanska in španska pisma za njihova poznanstva v svetu. Pa tudi tovariš Budau bo pogrešal lepo Gorenjsko, katero je z velikim užitek meril s svojimi dolгими koraki s harmoniko in Leiko ter poln zdravega humorja.

Na novem službenem mestu mu želimo veliko novega uspeha in v lepi banatski ravnini veliko novih prijateljev.

ZA NAŠE GOSPODINJE

Aspik.

2 krači, 2 telečji nogi, kos glave ali vratu dobro sesekljamo in pristavimo z mrzlo vodo. Ko že nekaj časa vre, pridenemo razne jušne zelenjave (korenje, peteršilj, zeleno in dišave: cel poper, dišeče klinčke, piment, muškati, timijan, lavorjev list), nekaj žlic vina ali $\frac{1}{3}$ l belega kisa (po okusu) in kuhamo počasi $2\frac{1}{2}$ do 3 ure (vreti mora počasi). Nato ga odcedimo, postavimo na hladno in pobereemo mast, ko se strdi. Nato ga očistimo, to je: spet raztopimo, pridenemo sok od ene limone in 2–3 beljake, stepamo s šibico in počasi segrevamo, da se beljak strdi. Potem dodamo 1–2 lista raztopljene bele (ali če nam ugaia rdeče) želatine in vse skupaj odcedimo skozi prtič.

Žolica.

Pripravimo vse kakor zgoraj in kuhamo $2\frac{1}{2}$ –3 ure. Nato oberemo meso od kosti, ga zrežemo na kocke, dencmo v porcelanaste

skledice, oblijemo z juho, v kateri smo kuhali meso in zelenjavo, in pustimo, da se strdi. Strjeno okrasimo z limonovimi rezinami in zelenim peteršiljem, odišavimo s poprom in kisom (po okusu) ter serviramo.

Ribja juha.

V kozici razbelimo 3 dkg masti ali masla, dodamo 4 dkg moke in 3–4 majhne osnažene in drobno zrezane ribe ter mešamo, da se nekoliko opražijo. Nato zalijemo z juho, pustimo, da $\frac{1}{2}$ ure vre, osolimo, opopravimo in okisamo z limonovim sokom.

Pečena riba s smetano.

Oснаženo mlado ribo (najbolje ščuko) osolimo in denemo v kozico na razbeljeno maslo in prepraženo čebulo ter jo počasi pečemo. Medtem jo potresemo z zelenim peteršiljem in oblijemo z limonovim sokom in kislo smetano. Pečeno denemo na krožnik, oblijemo z omako in serviramo z maslenim krompirjem.

Biskvitna torta s kavno kremo.

3 celih jaje in 14 dkg sladkorja stepamo kraj toplega štedilnika tako dolgo, da se gosto speni. Nato odstavimo in stepamo še na hladnem, da se ohladi, pridenemo 16 dkg presejane moke, nalahno premešamo in denemo v namazan, z moko potresen tortni model. Torto spečemo v enakomerno vroči pečici ($\frac{1}{2}$ ure). Ohlajeno prerežemo na dva dela in namažemo s kavno kremo, nakar jo zložimo in oblijemo s kavnim ledom. Lahko jo tudi namažemo samo z marmelado in zložimo, povrhu pa potresemo s sladkorjem.

Kavna krema.

$\frac{1}{4}$ l močne melanje, 2 rumenjaka, 3 žlice sladkorja in 1 žlico moke stepamo nad sopro, da se zgosti, nakar postavimo na hladno in večkrat premešamo. Posebej vmešamo 15 dkg finega masla s 5 dkg sladkorja in pridenemo ohlajeno kremo.

MALO KOZMETIKE

Disciplina lepote.

Pri lepotni negi je najbolj paziti na lepo držo, neprisiljenost in prirodnost vseh kretenj, na prijeten glas, prijeten vonj, in na — smisel za okusno oblačenje.

Mnogo žena je, ki so za modo ustvarjene, to je, da so ustvarjene za vsako modo. Toda tiste ženske, ki si lahko oblečejo vsako obleko, niso vselej najlepše. Ženska, ki je izrazila osebnost, mora najti in preizkusiti svoj poseben slog.

Ni pa to znak osebnosti, če se ženska zavvedno oblači drugače, kot zahteva moda. Tudi ni prav, če ne gre nikoli k frizerju, nikdar v lepotni salon, in nikoli k dobri krojačici, — celo zelo nespametno ravna.

V pravljičah je čarovnica vedno grda. Ima razmršene lase, slabe zobe, uvelo kožo in je grdo oblečena. Čarovnica je pač — negovana. Dobra vila pa je zmeraj lepa. Vedno je negovana. Zato žene vsakogar k njej, zato zmagaja v pravljičah — pa tudi v življenju.

Dickens je dejal v neki svoji knjigi: »Mislil, da otroku, ki ni imel lepe matere, zmeraj nekaj manjka...«

Otroci zelo gledajo, da je njih mati lepa, negovana. Prirojen občutek za lepoto imajo in dobre oči. Zato je zelo važno iz vzgojnih pogledov, da mati vpricho otrok ni nikdar zanemarjena.

Ženska, ki je lepo počesana, je zmeraj privlačna.

Lepote se vsaka ženska lahko priuči. Ni treba, da bi bila lepa, kakor kakšna filmska igralka. Tisti se človek naveliča, če so lepe — in nič več.

Vsaka ženska sanja, da bi imela baržunasto kožo otroka, videz dvajsetletnice in izkušnjo štiridesetletnice.

Ženska, ki zveže spoznavanje same sebe in nadziranje same sebe s taktom, bo zjala negovati v vsaki dobi svojo lepoto.

Ženska in dekle sta spet ločena lepotna pojma. Večna deklica ne draži več. Kdo ljubi rožne popke, ki se ne bodo nikoli razvili v rože? Večno žensko ni večno otroško. Zato vitke oblike — toda oblike. Matere in hčerke naj bodo enako lepe, toda ne enake.

Če se ženska tehta, je dobro. Če se meri, je dobro. Toda za oboje ni potrebno, da bi ji bilo življenjsko važno. Ženska, ki živi po kalorijah in po centimetrih, utegne spraviti svojo družino v obup. Med trpinčenjem same sebe in premagovanjem same sebe je ogromna razlika. Če poizkusite kaj, kar se vam morda ne zdi prav, če preveč jeste — saj se vam ni treba takoj tehtati.

ZA DOBRO VOLJO

Nadebudna Metka.

Mamica pride s trga in vpraša Metko, kaj je počela ta čas. Ali si spisala nalogo za šolo?

Sem, mamica.

Kaj si pa potem še delala?

Gledala sem skozi ključavnico na vratih deklina sobe in sem videla, kako ona davi papana za vrat, pa ni nič klical na pomoč.

Nepotrebna veda.

Dvanajstletna Zlatka je bila prav dobra učenka. Le zemljepisje ji je delalo preglavico. Če jo je učiteljica vprašala za glavno mesto Španije, je povedala kakšno francosko reko.

Učiteljica se je jezila. Pa ni nič pomagalo. Hotela je deklici dobro in je zato napisala pismo in ga oddala Zlatki, da ga izroči mamici. V pismu je učiteljica svetovala materi, da otroka strogo nadzoruje, kadar se uči zemljepisja.

Ko je deklica prišla drugi dan v šolo, ni vedela kje leži Črno morje.

Učiteljica jo je vprašala:

Ali ni mama čitala pisma, ki sem ti ga dala zanj?

I, seveda ga je.

No, in kaj je rekla?

Veste, kaj? Odvrnila je, da tudi ona ni znala zemljepisja, pa je vendarle dobila moža. Moja teta ga je znala pa še manj, pa se je kljub temu dobro omožila. Vi pa znate najbolj zemljepisje, pa vendarle niste mogli dobiti moža.

Rad bi vedel, koliko sorodnikov imam prav za prav.

Ne veš? Kupi si majhno hišico v lepem letovišču, in kmalu boš natanko vedel, koliko sorodnikov imaš.

Na cestnem križišču v Aberdeenu sta se zaletela dva štiridesetna avtomobila drug v drugega. V bolnišnico so pa odpeljali 19 škotov.

Motite se, če mislite, da so naši novi sosede bogati. Včeraj sem videla na svoje oči, da sta mati in hčerka igrali obe hkrati na en klavir.

Potujoče gledališče. Koniec predstave, tedaj pa odpove zastor. Na odru pa leži mrtvec. Saj se dobre drame zmeraj končajo s smrtjo. Dolgo leži, toda zastor noče pasti. Naposled mu je čakanja dovolj. Vstane in reče: »Človek še v grobu nima miru!« In spusti zastor.